

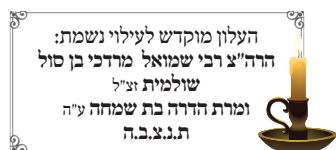
מפעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבן חפץ | כולל שיעור שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

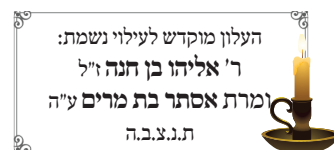
יום א' י"ג סיון-שבת י"ט סיון תשפ"ב

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית זצ"ל
ומרת הדורה בת שמחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת יבמות צ"ז-ק"ג

שבוע פרשת שלח לח

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

דף צ"ז

נושאים על האנוסה ועל המפותה...

שכן בנטענת דלעיל כיון שהאיסור הוא רק משום החשש שמא יזנה עמה שוב, אין מוציאין על זה בדיעבד. ובין שזינה עמה באונס ובין ברצון לא יוציא [ב"ש ס"ק כ"ב על פי הרמב"ם].

עוד כתב האבן ברורה [שם] דיש אומרים [ח"מ ס"ק ז'] דאפילו אם האם רגילה לבא אצלה אינו מחוייב לגרש את בתה, שבדיעבד לא חיישינן שזינה עמה שוב, ויש אומרים שרק בסתמא לא אסרו בדיעבד אבל אם היא רגילה לבוא יוציא.

עוד כתב האבן ברורה [שם] דאפילו אם רק קידשה חשיב כדיעבד ואינו צריך לגרשה, אבל אם התרו בו בית דין קודם הקידושין שלא יקדשנה ועבר וקידשה מוציאין אותה ממנו, ודוקא שהתרו בו אבל אם לא התרו בו אף שהתרו באשה שלא תתקדש לו ועבר וקידשה אין מוציאין אותה ממנו.

ואם כנס ואחר כך עמד וגירשה, אם יש לו בנים מותר להחזירה כדי שלא להוציא לעז על הבנים, ואם אין לו בנים לא יחזיר.

עוד כתב האבן ברורה דיש אומרים שכל מ"ש הרמ"א שאם כנס לא יוציא הוא רק כשזינה עמה בהיותה פנויה, אבל אם זינה עמה בהיותה ערוה עליו שעבר איסור חמור שעונשו כרת או מיתת ב"ד אם כנס יוציא.

נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו, אנוסת בנו ומפותת בנו...

כתב השו"ע [אה"ע סימן ט"ו ס"ה] וז"ל "... אבל אם אנס אביו אשה מותרת לו". ע"כ.

וכתב האבן ברורה [ס"ק י"ג] דהוא הדין אם פיתה אביו אשה ובא עליה מותרת לבנו אפילו בחייו, וקל וחומר הוא, אם כשאנסה שיש חיוב על האב לישא אותה אם תרצה כדכתיב ולו תהיה לאשה, ואם כן יותר קרובה אשה זו להיות נקראת אשתו של האב אפילו הכי מותרת לבנו, כל שכן בפיתה שאינו מוכרח לישא אותה שמותרת היא לבנו.

ומבואר בגמ' שמכל מקום מדרבנן אסור לישא את בתה בחיי אמה גזירה שמא יזנה עם אמה, אולם לאחר מיתת האנוסה והמפותה מותר לישא את בתה אף לכתחילה כיון שאין חשש זה.

להלכה כתב השו"ע [סימן ט"ו ס"ג] "בת אשתו ובת בתה ובת בנה, אסורות לו מן התורה. ודוקא בת אשתו, אבל בת אנוסתו מותרת לו לאחר מיתתה". ע"כ. וכתב הרמ"א "ואפי' בחיים, אם כנס לא יוציא".

וכתב הב"ש [ס"ק י"ב] בשם הנמוקי יוסף דהוא הדין בת פילגשו מותרת לו לאחר מיתתה.

וכתב האבן ברורה [ס"ק ל'] שיש אומרים [הוא דעת המל"מ הל' איסורי ביאה פ"ב הל' א' ואפי' זוטרי ס"ק י"ג] שדין זה שבת אנוסתו אסורה לו בחיי אנוסתו הוא דוקא כשהוא היה מזיד שמתוך שלבו גס בה חיישינן שמא יפתנה אבל אם בא על האם בשוגג או באונס אינו אסור לשאת בתה בחייה, שאין לבו גס בה כיון שלא בא עליה ברצונו ולא כיון לעבירה, ואף אם היא זינתה ברצון לא חיישינן שמא היא תפתה אותו, וכל שכן כאשר שניהם שוגגים או אנוסים.

ויש אומרים [כן משמע מהב"ח והב"ש [ס"ק כ"א] שאסרו קרובות מי שנשאת בטעות וחזר והוציאה מביתו בלא גט אף שלא זינה ברצון] שאף שהוא היה שוגג או אנוס חיישינן שמא יזנה עמה שוב.

ואף שכתוב כאן בת אנוסתו, מכל מקום הוא הדין אם זינה עמה ברצונה אסור לישא את בתה רק בחייה אבל מותרת לאחר מיתתה.

ועל מ"ש הרמ"א דאפילו בחייה אם כנס לא יוציא, כתב האבן ברורה [ס"ק ל"א] דאף שבדאי בא עליה לא יוציא, וכל

כולל ומכון ראש פינה:

ובדין פילגש אביו כתב האבן ברורה [שם] שדעת הרא"ש [שו"ת הרא"ש כלל ל"ב סימן א'] ועוד שהוא הדין שמותר לישא פילגש אביו, דהיינו שהיתה מיוחדת לאביו בלא קידושין וכתובה.

אולם בשו"ת האלף לך שלמה [אה"ע סימן ע"ה] כתב לאסור פילגש אביו.

ואם נשא האב אשה שאסורה עליו באיסור כרת כיון שאין קידושין תופסין בה אינה נחשבת כאשת אביו, וכל בכל העריות שעל ידי נשואין אם היתה אסורה עליו באיסור כרת אינה נחשבת אשתו.

מן האב ולא מן האם כ"ע לא פליגי דשרי, מן האם ולא מן האב כ"ע לא פליגי דאסיר, כי פליגי מן האב ומן האם, מאן דשרי בתר אבא שדינן, דהא בני פלניא קרו להו. ורב ששת קרו להו נמי בני פלונית. ואיכא דאמר פליג רב אחא בר יעקב אפילו באחין מן האם, ומ"ט גר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

כתבו הר"ף [דף ל"ב ע"א] והרא"ש [סימן ב'] דכיון שלא נפסקה הלכה עבדינן לחומרא כרב ששת. והנמוקי יוסף הוסיף בטעם הר"ף שבגמ' משמע שגם רבא סובר כדעת רב ששת לאיסור ממה שתמה ואמר והא רב ששת אסר.

והטור [יו"ד סימן רס"ט] כתב שאחין מן האב ולא מן האם גם כן אסורין, וכתב הב"י שהוא טעות סופר שהרי מבואר בגמ' שאחין מן האב ולא מן האם לכו"ע שרו.

והרמב"ם [הל' איסורי ביאה פי"ד ה"ג] כתב "... גר אסור בשאר האם אחר שנתגייר מד"ס, ומותר בשאר האב אף על פי שיודע בודאי שזה שארו מאביו, כגון תאומים שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה אף על פי כן לא גזרו על שאר אביו...".

וכתב המגיד משנה שממה שכתב הרמב"ם שהוא מותר בשאר האב אע"פ שהוא יודע בודאי שזה שארו מאביו כגון תאומים, מבואר שהוא פוסק דבשאר מהאב ומהאם מותר, שהרי תאומים הם אחין בין מן האב ובין מן האם.

וכתב שאפשר שהרמב"ם פוסק כמו הלישנא קמא של הגמ' שמחלוקת רב אחא בר יעקב ורב ששת היא באחין מן האב ומן האם, ופוסק כרב אחא בר יעקב דמיקל כיון שהוא מילתא דרבנן, אבל לא רצה לפסוק כמו רב אחא בר יעקב לפי הלישנא בתרא דשרי אף בקורבה מן האם ולא מן האב, דכולהו קוליה לא נקטינן.

עוד ביאר המ"מ דאפשר שהרמב"ם מפרש דהלישנא בתרא קאמר שרב אחא בר יעקב מתיר אף באחין מן האם שאינם אחין מן האב, ועל זה רב ששת פליג ואסר אבל באחין שהם אחין גם מן האב וגם מן האם גם רב ששת מתיר, ופסק הרמב"ם כרב ששת על פי הלישנא בתרא, וכתב המגיד משנה שהפירוש הראשון בדעת הרמב"ם הוא העיקר.

והנמוקי יוסף כתב בשם הריטב"א שכתב בשם מורו שהסכים לדברי הפוסקים כרב אחא לקולא, דכיון שהוא

איסור דרבנן ורב אחא בר יעקב ידע שרב ששת אסר ואעפ"כ התיר מוכח שקיים ליה דמותר או מסברא או מגמרא, וכתב הריטב"א שכן נראה עיקר.

וההגהות מיימון כתב שהראב"ן הסכים להתיר וכאיכא דאמרי, והיינו שהוא מתיר אף באחין מן האם שאינן אחין מן האב.

וכתב הנמוקי יוסף [דף ל"א ע"ב] שהמחלוקת של רב אחא בר יעקב ורב ששת היא בנשים שנשאו לאחר שנתגיירו, אבל נשים שנשאו בגיותן ולא באו עליהם לאחר שנתגיירו בתורת קידושין פשיטא שאינם אסורין בהם, וכן פשוט בגמ' [דף צ"ח ע"א] גבי מעשה בנפטיים הגר, וכ"כ הרמב"ם [הל' איסורי ביאה פי"ד ה"ג].

והטור [יו"ד סימן רס"ט] כתב "שני אחים שנתגיירו בין אם הם אחים מן האם ולא מן האב, או שהן אחים מן האם ומן האב אסורים בכל העריות האסורין לישראל, אף על פי שהיו מותרין להם בגיותן דלא ליתי לאיחלופי בישראל, הלכך אסור כל א' באשת חבירו אף על פי שנשאה בגיותו ונתגיירה...". וכתב הב"י שצריך לומר שמ"ש הטור "אע"פ שנשאה בגיותו ונתגיירה", היינו דוקא היכא שבא עליה לאחר שנתגיירה לשם קידושין, אבל אם לא בא עליה לשם קידושין אין אסור כל אחד באשת חבירו כיון שלא היתה אשתו משנתגיירה.

להלכה פסק השו"ע [יו"ד סימן רס"ט ס"ג] כדעת הרמב"ם שגר מותר בשאר האב אע"פ שהוא גם שאר האם.

כתב הרא"ש [פי"א סימן ב'] דבאחין מן האם כל העריות האסורות לישראל אסורות להן כי היכי דלא ליתי לאיחלופי בישראל, בין שנולדו שניהן שלא בקדושה ובין שנולד אחד מהן בקדושה.

ואם היה הריון ולידת האחד שלא בקדושה והשני היתה הורתו ולידתו בקדושה, כתב הרא"ש שנוטה דעת ר"י דמותר דלא שייך כאן אתי לאיחלופי כיון שזה הכל בקדושה וזה הכל שלא בקדושה.

והנה הטור [יו"ד סימן רס"ט] כתב בשם ר"י שהיה מתיר באופן זה, ומשמע דפשיטא ליה להיתרא, אולם כתב הב"י שמדברי התוס' [דף צ"ז ע"ב ד"ה והשני] משמע שהם מסתפקים בהיתר זה.

ובאחין מן האב כתב הרא"ש שכל העריות האסורות לבני נח אסורות להן משום שמא יאמרו שיצאו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ובן נח אינו אסור בקרובות אביו אלא באשת אביו לר"ע ובאחות אביו לר"א כדאיתא בסנהדרין [דף נ"ח ע"א], ונמצא שהגר מותר בכל הקרובות שמצד האב חוץ מאשת

א אמנם לא נתברר להדיא בדברי הנמוקי יוסף אם הוא פוסק לקולא גם באחין מן האם שאינן אחין מן האב וכאיכא דאמרי, או שהוא פוסק כוותיה רק באחין שהם גם אחין מן האב וגם אחין מן האם.

אביו לר"ע ואחות אביו לר"א, וכתבו התוס' [דף צ"ח ע"ב ד"ה אשת] שבה"ג פסק הלכה כר"ע, אבל יש לזהר אף כר"א שלא לישא אחות אביו, אולם הב"י כתב "ואני אומר דכיון דלא מיתסרי אלא מדרבנן ומשום גזירה דשמא יאמרו אין להחמיר, וכדאי הוא בעל הלכות שפסק כרבי עקיבא לסמוך עליו".

וכתב הב"י שכל זה הוא רק דעת התוס' [דף כ"ב ע"א ד"ה ערוה] והרא"ש [פ"ב סימן ב' ופי"א סימן ב'] דס"ל שגר אסור בקרובי אביו שאסורין לבני נח, אולם הרמב"ם [הל' איסורי ביאה פי"ד הי"ג] פסק דקרובים מצד האב אפילו אלו האסורים לבני נח מותרים לגרים שהרי פסק כדעת ר"ע שאשת אביו אסורה לבני נח, ופסק דגר מותר בכל קרובי אביו ואפילו באשת אביו, וכן נראה שהוא דעת הרי"ף [דף ל"א ע"ב] שכתב בסתמא דקרובין מן האב מותרין, ומשמע שכל קרובין מצד האב מותרין.

והנה בגמ' [דף צ"ח ע"א] אמרין לאתויי אשת האב דהוא מותר בה, וכתבו התוס' שזה אליבא דר"א אבל לדעת ר"ע שאוסר בן נח באשת אביו הוא הדין דגר אסור באשת אביו, אולם כתב הב"י שלפי דעת הרי"ף והרמב"ם אין צריך לזה דלכו"ע אשת אביו שרי.

וכתב הב"י ששורש מחלוקת התוס' והרא"ש והרי"ף והרמב"ם היא בפירוש הסוגיא [דף כ"ב ע"א] דאיתא שם "השתא ומה ערוה גופא אי לאו שלא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה לא גזרו בהו רבנן", והתוס' והרא"ש פירשוה על ערוה מצד האב דאילו ערוה מצד האם אסורה אף בלא טעם זה, ומכאן הוציאו שערוה מן האב שאסורה לבן נח אסורה לגר, אולם הרי"ף והרמב"ם פירשו סוגיא זו על קרובים שמצד האם, דהטעם שאסרו חז"ל לגרים קרובין שמצד האם הוא מטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ואף שיש קרובות מצד האם שאסורות בגיותן ומותרות בגירותן, אין לגזור שמא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה משום שהם רואים שיש קרובות שהיו מותרות להן בגיותן ונאסרו בגירותן, ויאמרו שבקבלת התורה נתחדשה הלכה.

ולפי דעת הרי"ף והרמב"ם הטעם שגזרו בקרובות האם ולא גזרו בקרובות האב הוא משום ששייך בהם אתי לאיחלופי, אבל באמת אין עיקר הגזירה משום דילמא אתי לאיחלופי אלא עיקר הגזירה היא משום שלא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה, רק הטעם שגזרו בקרובות האם ולא בקרובות האב הוא משום שבקרובות האם שייך נמי אתי לאיחלופי שלא שייך בקרובות האב.

אולם לפי דעת התוס' והרא"ש הם ב' גזירות מחלוקת, דבקרובות האם הטעם שהם אסורין הוא משום דילמא אתי לאיחלופי, ובקרובות האב הטעם שהם אסורין הוא כדי שלא יאמרו שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה.

וכתב הנמוקי יוסף [דף ל"ב ע"א] דהא דגר מותר באשת אביו הוא אפילו אם נשאה אביו בגירות, כיון שמת האב מותרת לבן וכן דעת הרמב"ם והרמב"ן.

להלכה כתב השו"ע [יו"ד סימן רס"ט ס"ג] "עובד כוכבים אסור בשאר האם אחר שנתגייר, מדברי סופרים, ומותר בשאר האב, אף על פי שיודע בודאי שזה שארו מאביו, כגון תאומים, שדבר ברור הוא שאביו של זה הוא אביו של זה, אף על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי שנשאת לאחיו או לאחי אביו או לבנו אחר שנתגיירו. וכן אחות אמו מאביה, ואחותו מאביו, ובתו, שנתגיירו, מותרות לו. [ויש אוסרים באשת אביו - הגהת הרמ"א]. אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו מאמה, ולא אשת אחיו מאמו, שנשאה אחיו מאמו אחר שנתגיירה, אבל אם נשאה אחיו כשהיה עובד כוכבים, הרי זה מותרת לו". עכ"ל.

ת"ש שני אחים תאומים גרים וכן משוחררים לא חולצין ולא מייבמין, ואין חייבין משום אשת אח, היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה לא חולצין ולא מייבמין, אלא חייבין משום אשת אח, היתה הורתן ולידתן בקדושה הרי הן כישראלים לכל דבריהן...

כתב הב"י [יו"ד סימן רס"ט ס"ד] שאפילו אם לא היו תאומין אם היתה לידתן בקדושה חייבין משום איסור אשת אח, אבל כתב שמדברי הנמוקי יוסף [דף ג' ע"ב] שכתב "ומ"מ אם נשא אשת אחיו או גר או עבד אינו חייב משום אשת אח אפי' היו לו בנים לאחיו ממנה כיון שהיתה הורתן ולידתן שלא בקדושה, אבל היכא דהוה תאומים והיתה לידתן בקדושה חייבין משום אחותו ואשת אח, ומשום דדמו לאחין מן האם ולא מן האב לכך אין מיבמין" עכ"ל. משמע ס"ל דרק אם היו תאומין חייב משום אשת אח, אבל אם לא היו תאומין אע"פ שהיתה לידתן בקדושה אינן חייבין משום איסור אשת אח, אבל כתב הב"י שאינו נראה כן.

להלכה כתב השו"ע [יו"ד סימן רס"ט ס"ד] "שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה, חייבים משום אשת אח, אבל לא חולצין ולא מייבמין". עכ"ל.

וכתב הש"ך [ס"ק ו'] שדעת הב"י שאפילו אינן תאומין חייבין עליהן משום איסור אשת אח וכן דעת הב"ח, אבל צ"ע שמלשון השו"ע משמע דדוקא בתאומים חייבין עליהן משום איסור אשת אח, וכן משמע בעט"ז, וכן משמע להדיא ברמב"ם [סוף פי"ד מהל' איסורי ביאה] ובמגיד משנה שם.

עוד כתב הש"ך [ס"ק ז'] שאם היתה הורתן ולידתן בקדושה הם מייבמין, דהם כישראלים לכל דבריהם.

עוד כתב השו"ע [אה"ע סימן קנ"ז ס"ג] "גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו, אין להם אחוה כלל, אפילו אחד מהם הורתן שלא בקדושה ולידתו בקדושה, והשני הורתו ולידתו בקדושה. ואפי' הם תאומים ונולדו בקדושה, אין להם אחוה עד שיהיו שניהם הורתם ולידתם בקדושה". עכ"ל.

ת"ש גר שהיה לידתו בקדושה והורתו שלא בקדושה יש לו שאר האם ואין לו שאר האב, כיצד נשא אחותו מן האם יוציא, מן האב יקיים, אחות האב מן האם יוציא, מן האב יקיים, אחות האם מן האם יוציא, מן האב רבי מאיר אומר יוציא וחכמים אומרים יקיים...

ומבואר בגמ' דאף לדעת רבנן דסברי שאחותו מן האב ואחות האם מן האב יקיים הוא דוקא בדיעבד, אבל לכתחילה לא יכנס.

והנה הרמב"ם התיר לישא לכתחילה את אחותו מן האב, ואת אחות האם מן האב וכתב המ"מ שכך הסכים הרמב"ם, משום דהא דאמור לכתחילה לא יכנס הוא רק לדברי האומר דאחות האם מן האב יוציא, דכיון דמצינו להם שאר בצד האב איכא למיגזר בהו משום הנך, אבל לדידן כיון דלא מצינו להן שאר אב כלל א"כ אחות האם מן האב שריא לכתחילה.

וכתב הב"י [י"ד סימן רס"ט] שכן הוא דעת הרי"ף שהשמיט ברייתא זו לפי שסמך על מה שכתב דבאחין מן האב ולא מן האם לכו"ע שרי.

כתב הנמוקי יוסף דהא דקתני נשא אחותו מן האם יוציא הוא אפילו כשנולדה בגיורת דכיון שאסורה לו בגיורת חיישינן שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, והא דקתני מן האב יקיים הוא אפילו כשנולדה בגיורת כיון שהיתה מותרת בגיורת דלית להו שאר אב.

להלכה כתב השו"ע [י"ד סימן רס"ט ס"ב] "כיצד דין גרים בעריות של שאר בשר, אם היה נשוי כשהוא עובד כוכבים לאמו או לאחותו מאמו, ונתגירו, מפרישין אותם. ואם היה נשוי לשאר עריות, ונתגיר הוא ואשתו, אין מפרישין אותם." עכ"ל.

נשא אשה ובתה כונס אחת ומוציא אחת...

כתב רש"י [ד"ה נשא אשה ובתה] "אגר דעלמא קאי שנשא בהיותו עובד כוכבים אשה ובתה ונתגירו עמו, דאילו האי דנולד בקדושה לא נסיב אשה ובתה, וא"ת שנשא גיורת שנתגירו האם והבת דלית להו קורבה דכקטן שנולד דמי, למה לי גר אפי' בישראל נמי מצי למימר הכי." עכ"ל.

והרמב"ם [הל' איסורי ביאה פ"ד ה"ט] כתב "הנושא גיורת ובתה הגיורת או שתי אחיות מן האם יושב עם אחת מהן ומגרש השנייה..." עכ"ל.

ומבואר ברמב"ם שהעמיד דין זה של הגמ' על ישראל הנושא גיורת ובתה ולא דוקא על גר, וכתב המ"מ שכן מבואר בדברי רש"י הנ"ל.

וכתבו התוס' [ד"ה אשה ובתה] דהוא הדין באשה ואחותה מן האם או אשה ובתה, וכן כתב הרא"ש וכן מבואר ברמב"ם

הנ"ל, וכתב המ"מ שהטעם הוא משום שיש להם שאר אם בגיורת, והוא הדין לאם חמותו, וכ"כ הרמב"ן [ד"ה והא] והרשב"א [ד"ה ומדנניא].

וכתב הנמוקי יוסף [דף ל"ב ע"א] דהטעם שמוציא אחת הוא גזירה שלא יבואו להתיר בישראל באשה ובתה, אבל אין לומר שהטעם הוא משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, דהא בן נח מותר באשה ובתה.

להלכה כתב השו"ע [סימן רס"ט ס"ה] "הנושא גיורת ובתה הגיורת, או שתי אחיות מן האם, יושב עם אחת מהן ומגרש השניה." עכ"ל.

וכתב הש"ך [ס"ק ח'] שאחיות גיורות מן האב נושא אפילו לכתחילה כמו שנתבאר דלא נאסר בשאר האב.

עוד כתב הש"ך [ס"ק ט'] דצריך לגרשה בגט כיון שקידושין תופסין לו בה שאינן קרובות דכל גיורת כקטנה שנולדה דמי.

מתה אשתו מותר בחמותו, ואיכא דתני אסור בחמותו, חדא כר' ישמעאל, וחדא כר' עקיבא, מאן דאסר כר' ישמעאל דאמר חמותו לאחר מיתה באיסורא קיימא, וגבי גר גזרו ביה רבנן, ומאן דשרי כרבי עקיבא דאמר חמותו לאחר מיתה קלש ליה איסורא, וגבי גר לא גזרו ביה רבנן...

כתב הרא"ש שרבינו חננאל פסק כרבי ישמעאל דאסור, ויש פוסקין כר"ע דשרי.

והרמב"ם [הל' איסורי ביאה פ"ב ה"ח ופ"ד ה"ט] פסק כר"ע דשרי.

להלכה כתב השו"ע [י"ד סימן רס"ט ס"ו] "נשא גיורת, ומתה, מותר לישא אמה או בתה, שלא גזרו אלא בחייהן." והיינו כדעת הרמב"ם שהתיר.

והש"ך [ס"ק י'] כתב דיש פוסקים שאפילו לאחר מיתה אוסר וכן נראה דעת הטור.

חמש נשים שנתערבו ולדותיהן, הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו ארבעה חולצין לאחת ואחד מייבם אותה, הוא ושלשה חולצין לאחת ואחד מייבם, נמצאו ארבע חליצות וייבום לכל אחת ואחת...

כתב השו"ע [אה"ע סימן קע"ו ס"ח] "חמשה נשים שהיה לכל אחת בן ידוע, וילדו כלן במחבוא, כל אחת זכר, נתערבו חמשה הוולדות ונשאו נשים, ומתו, ונפלו נשותיהם לפני חמשה הבנים הוולדים, ארבע מהוולדים יחלצו לאחת, ואחר כך ישאנה החמישי. וכן עושים לכל אחת ואחת. ואם מת א' מהבנים הוולדים, ארבעה הספיקות יחלצו לה, ואחת ייבם. היו קצת הוולדים כהנים, הכהנים חולצים ולא מייבמים, ושאינם כהנים מייבמים. היו לקצת הוולדים שיש להם באלו הספיקות אחים מהאם שלא מהאב, וגם יש לו בהם אחים מהאב (אחים מן האם חולצין, אחים מן האב מייבמין. מקצתן כהנים ומקצתן אחים מן האם, אלו ואלו) חולצים ולא מייבמים." עכ"ל.

האשה שנתערב ולדה בולד כלתה, הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו, בני הכלה חולצין ולא מייבמין, שהוא ספק אשת אחיו ספק אשת אחי אביו, בני הזקנה או חולצין או מייבמין, שספק אשת אחיו ואשת בן אחיו, מתו הכשרים, התערובות לבני הזקנה חולצין ולא מייבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו, לבני הכלה אחד חולץ ואחד מייבם...

כתב השו"ע [אה"ע סימן קע"ו ס"ה] "האשה שהיו לה בנים ולכלתה בנים, וילדו היא וכלתה שני זכרים במחבוא, ונתערבו הבנים, וגדלו התערובות ונשאו נשים, ומתו, בני הכלה חולצין לשתייהן תחלה, ולא מייבמין, ובני הזקנה, אחר חליצת בני הכלה, חולצין או מייבמין". עכ"ל.

עוד כתב השו"ע [שם ס"ו] "מתו הבנים הוודאים של הזקנה והכלה, והספקות קיימים, הספקות לנשי בני הזקנה חולצין ולא מייבמין, ולנשי בני הכלה, א' מהספקות חולץ לה תחלה, והשני מייבם".

ת"ר עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות, ואלו הן חרש, שוטה, וקטן, טומטום, ואנדרוגינוס, והעבד, והאשה, והערל, והטמא, ונושא אשה שאינה הוגנת לו, וכולן משגרין להם לבתיהם, חוץ מטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו...

ובגמ' לקמן [דף ק' ע"א] נחלקו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אמאי אין מחלקין לאשה, חד אמר משום גרושה, וחד אמר משום יחוד.

להלכה כתב הרמב"ם [הל' תרומות פ"ב הכ"ב] וז"ל "עשרה אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות אף על פי שהן אוכלין אותה או מאכילין אותה, ואלו הן החרש, והשוטה, והקטן שאין בו דעת לפרוש חוקו מפני שאין באלו דעת, והטומטום, והאנדרוגינוס מפני שהן בריה בפני עצמן, והעבד שמא יראוהו העוברים בשדה ויעידו עליו שהוא כהן, והערל והטמא מפני שהן מאוסין, והאשה שמא תתגרש ומפני הייחוד, והנושא אשה שאינה הוגנת לו קנסו אותו שלא יחלוק בבית הגרנות עד שיגרשנה, וכולן משלחין להן לבתיהן וחולקין להן כשאר קדשי הגבול, חוץ מן הנושא אשה שאינה הוגנת לו והטמא והערל שאין משלחין להן כלל". עכ"ל.

וכתב הכס"מ שמ"ש הרמב"ם "והקטן שאין בו דעת לפרוש חוקו" פירושו שאינו יודע לפרוש כפיו.

ומ"ש הרמב"ם דאין משלחין תרומה לערל, תמה הכס"מ שהרי בברייתא איתא רק "חוץ מטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו". ובגמ' [דף ק' ע"א] אמרינן "אבל ערל משגרין ליה מאי טעמא משום דאניס". הרי שמשלחין תרומה לערל. וכתב שצ"ל שהיה לרמב"ם גירסא אחרת.

והנה לגבי אשה כתב הרמב"ם "והאשה שמא תתגרש ומפני הייחוד", ולכאורה קשה שבגמ' הוא מחלוקת, ואיך פסק

הרמב"ם כתרוייהו. וביאר בזה המהר"י קורקוס בב' דרכים. א' כיון שלא נתברר הלכה כמאן הרמב"ם חשש לשניהם ולכן כתב הלכה כשניהם, ומכל מקום אפשר שזהו רק בתרומה דאורייתא אבל בתרומה דרבנן חולקין להקל שלא יהיה אסור עד שיהיה שניהם. ב' הרמב"ם כתב את ב' הטעמים לומר שרק כששניים ב' הטעמים ביחד איכא אסור, ואפילו בתרומה דאורייתא אין לאסור אלא א"כ הצטרפו ב' הטעמים ביחד.

דף ק'

תנו רבנן העבד והאשה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות, ובמקום שחולקין נותנין לאשה תחלה ופוטרינ אותה מיד. מאי קאמר, הכי קאמר במקום שחולקין מעשר עני נותנין לאשה תחלה מ"ט משום זילותא...

להלכה כתב הרמב"ם [הל' מתנות עניים פ"ו הי"ג] "באו איש ואשה לבית, נותנין לאשה תחלה ופוטרינ אותה ואחר כך נותנין לאיש...". עכ"ל.

וכתב הדרך אמונה [ס"ק ע"ז] שדוקא אם באו איש ואשה לבית אבל בגורן אין מחלקין לאשה כלל.

עוד כתב הדרך אמונה [ס"ק ע"ח] שזהו דוקא כשאין האיש תלמיד חכם אבל אם האיש ת"ח מקדימין אותו לאשה.

עוד כתב דאפשר דיתום קודם לאלמנה ואלמנה קודמת לת"ח [כמ"ש בחו"מ סימן ט"ו ס"ב].

אמר רבא מרישא כי הווי אתו גברא ואתתא לדינא קמאי, הוה שרינא תיגרא דגברא ברישא, אמינא דמיחייב במצות, כיון דשמענא להא, שרינא תיגרא דאתתא ברישא, מ"ט משום זילותא...

כתב השו"ע [חו"מ סימן ט"ו ס"ב] "היו לפניו דינים הרבה, מקדימין דין היתום לדין האלמנה, ודין האלמנה קודם לדין תלמיד חכם, ודין תלמיד חכם קודם לדין עם הארץ, ודין האשה קודם לדין האיש". עכ"ל.

וכתב האורים ותומים [אורים ס"ק ז'] דהא דאשה קודמת הוא דוקא לדין האיש, אבל לא לתלמיד חכם, דעשה דכבוד תורה עדיף וכ"כ הנתה"מ [חידושים ס"ק ו'].

וכתב השער המשפט [ס"ק א'] דאם פתחו לדון באיש אין האשה קודמת, דאיכא עשה דאורייתא דכקטן כגדול תשמעון ואין לדחות עשה דאורייתא משום זילותא דאיתתא.

מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון, היו לה בנים מן הראשון ובנים מן השני חולצין ולא מייבמין, וכן הוא להם חולץ ולא מייבם היו לו אחים מן הראשון ואחים מן השני שלא מאותה האם הוא חולץ ומייבם, והם אחד חולץ ואחד מייבם...

כתב השו"ע [אה"ע סימן קע"ו ס"ז] "מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים, ונשאת וילדה, ואין ידוע אם הוא בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון, והיו לה בנים מהראשון ומהשני, וגדל הספק ונשא אשה ומת, בניה מהראשון ומהשני חולצים ולא מייבמים; וכן הספק לנשותיהם, חולץ ולא מייבם. היו לראשון ולשני, לכל א', בן מאשה אחרת, ומתו, זה הספק חולץ או מייבם לנשותיהם. מת הספק, אחד משני הבנים הוודאים חולץ לה תחלה, והשני מייבם". עכ"ל.

היה אחד ישראל ואחד כהן נושא אשה ראויה לכהן, ואין מטמא למתים, ואם נטמא אינו סופג את הארבעים, אינו אוכל בתרומה, ואם אכל אינו משלם קרן וחומש, ואינו חולק על הגורן, ומוכר התרומה והדמים שלו, ואינו חולק בקדשי הקדשים, ואין נותנין לו את הקדשים, ואין מוציאין את שלו מידו, ופטור מן הזרוע והלחיים והקיבה, ובכורו יהא רועה עד שיסתאב, ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים...

כתב השו"ע [אה"ע ס"ג ס"ח] "אשה שלא שהתה שלשה חדשים אחר בעלה, וילדה, ואין ידוע אם בן ט' לראשון או בן שבעה לאחרון, והיה אחד מהן כהן והשני ישראל, ה"ז ספק כהן. וכן אם נתערב ולד כהן בולד ישראל, והגדילו התערובות, כל אחד מהם ספק כהן ונותנים עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים, נושאים נשים הראויות לכהונה, ואין מטמאים למתים, ולא אוכלים בתרומה, ואם נשאו גרושה מוציאין ואין לוקים". עכ"ל.

וכתב האבן ברורה [ס"ק ל'] דאם התרומה שלו אין צריך ליתן לכהן אלא מוכרן לכהן אחר והדמים שלו דהמוציא מחבירו עליו הראיה. ואם נולד לו בכור פטור מלתת פדיון הבן, וכן פטור מליתן בכור בהמתו. ופטור חמור פודהו בשה והשה לעצמו. ובכור בהמתו ימתין עד שיהיה בו מום ויאכלנו, דמספיקא לא מפקין ממנו.

היו שניהם כהנים הוא אונן עליהם והם אוננים עליו הוא אינו מטמא להם והם אינן מטמאים לו...

כתב השו"ע [אה"ע ס"ג ס"ט] "שני כהנים שנתערבו ולדותיהם, או אשת כהן שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת לכהן אחר, ואין ידוע אם בן ט' לראשון או בן שבעה לאחרון, הרי זה כהן ונותנים על הולד חומרי שניהם, הוא אונן עליהם והם אוננים עליו, הוא אינו מטמא להם והם אינם מטמאים לו. בד"א, בזמן שבאים מכח נשואין. אבל בזנות, משתיקין אותו מדין כהונה, הואיל ואין ידוע ודאי מי הוא אביו. כיצד, עשרה כהנים שפירש אחד מהם ובעל, אף על פי שהוא ודאי בן כהן ואם נטמא למת או נשא גרושה לוקה, ואינו עובד ואינו אוכל בתרומה". עכ"ל. והרמ"א כתב "זנתה עם כהן אחד, ובתוך שלשה נשאת לכהן אחר, הולד פסול לכהונה. כהן הבא על הפנויה ומודה שהוא בנו, הבן כהן לכל דבר ולא חיישינן שמא הפקירה נפשה לאחרים". עכ"ל.

על הא דכתב השו"ע "אבל בזנות משתיקין אותו מדין כהונה", כתב האבן ברורה [ס"ק ל"ב] דיש אומרים [ט"ז ס"ק י'] הביאו הב"ש ס"ק ט"ז] דכל חילוק זה הוא דוקא כשהיה ספק משעה שנולד, אבל בחלוקה הראשונה שנתערבו ולדות של שני כהנים לא נתבטל מהם כהונה שלהם אפילו מדרבנן, כיון שבשעת לידה היה ידוע כל אחד מי הוא אביו, אפילו אם היה בזנות הם כהנים לכל דבר. ויש אומרים [דרישה אות י' הובא בט"ז ובב"ש שם] שגם כשנתערבו הולדות אחר שנולדו נאמר חילוק זה ואם היה בזנות אינו אוכל בתרומה.

עוד כתב האבן ברורה שבמנחת פתים [ס"ט] כתב דמה שאמרו זנות הוא לאו דוקא, אלא כל שאינו דרך נישואין משתיקין אותו מדין כהונה, ולכן אפילו בא עליה הכהן באונס וילדה בן משתיקין אותו מדין כהונה.

עוד כתב האבן ברורה [ס"ק ל"ג] שאפילו אם היו כל הכהנים הללו אחים שברור לנו יחוסו משתיקין אותו מדין כהונה, שצריך שיהיה מיוחס אחר אביו ולא רק אחר זקנו.

ועל מ"ש הרמ"א שאם זינתה עם כהן אחד ובתוך שלשה נשאת לכהן אחר הולד פסול לכהונה, כתב האבן ברורה [ס"ק ל"ד] דלא אמרינן רוב בעילות הלך אחר הבעל אלא כשזינתה תחת בעלה דתולים בבעלה דמצוי לה יותר, אבל כשזנתה קודם שנשאת חיישינן שנתעברה קודם שנשאת ולא הוי מיוחס אחריו.

ואם זנתה תוך שלשה חדשים למיתת בעלה כהן, כתב הח"מ [ס"ק י"ב] דגם בכה"ג לא מקרי זרעו מיוחס אחריו כיון דאיכא צד זנות ולא תולים בבעל משום דלכהונה החמירו, והב"ש [ס"ק ט"ז] כתב דאינו מוכרח.

ויש חולקים על הרמ"א [ח"מ ס"ק י"ב אליבא דרש"י ד"ה אלא לאו וכן כתב הפרישה ס"ק י' בדעת הטור אך הב"ש [ס"ק ט"ז] דחה את ההוכחה מרש"י ובשו"ת התשב"ץ ח"ב סימן צ"א התיר מטעם דאשה מזנה מתהפכת ולכן תלינן בבעל ובפני משה מראה הפנים ס"ק י' כתב שנעלם מדברי האחרונים דברי התשב"ץ ואם היו רואים את דבריו היו חוזרים בהם] וס"ל דדוקא כששניהם בזנות אז משתיקין אותו, אבל בזנותה עם כהן ובתוך שלשה נשאת לכהן אחר כשר לכהונה, דגם בכה"ג תלינן רוב בעילות אחר הבעל.

ועל מ"ש הרמ"א דכהן הבא על הפנויה ומודה שהוא בנו הבן כהן לכל דבר ולא חיישינן שמא הפקירה נפשה לאחרים, כתב האבן ברורה [ס"ק ל"ו] בשם החזון איש [אה"ע סימן ס"ב אות כ"ז] שלפ"ז לא משכחת שישתקו אותו מדין כהונה בעשרה כהנים שפירש אחד מהם דלעיל, אלא רק באופן שאין הבעל מודה או שהלך מכאן קודם שנולד זה, שאם בשעה שנולד היה כאן הבעל והודה שזה הבן כשר, ואפשר שאין הולד כשר אלא אם כן הוחזק הכשירו בב"ד.

וכתב הב"ש [ס"ד ס"ק מ'] שזהו דוקא אם הוא בעיר שכולה כהנים, או שהיא חבושה בבית האסורים עם כהנים שאז הוא ודאי כהן ורק החשש שמא אין ידוע מי אביו שמשתיקין

בשלישי, כשר – הגהת הרמ"א]. ואפילו הם הדיוטות, רק שידעו להקרות את היבם והיבמה. ואם חלצה בפני עמי הארץ שאינם יודעים להקרות, כשרה". עכ"ל. ומשמע מלשונו שפוסק כדעת התוס' דהדיוטות היינו הדיוטות ממש.

אמר רבא צריכי דייני למיקבע דוכתא דכתיב ועלה יבמתו השערה אל הזקנים...

כתב התרומת הדשן [סוף סימן רכ"ו] דהשנים הנוספים לא צריכי למיקבע דוכתא, וכתב הב"י [סימן קס"ט ס"ד] שבהגהות מרדכי [ס"ו קי"ט] כתוב "ויאמרו השלשה דיינים אל השנים נלך ונשב במקום פלוני", מבואר שהשלשה מזמנים את השניים לשבת במקום מסוים. וכתב הב"י שכן נראה מדברי הטור שכתב את דין תוספת השנים קודם דין הזמנת המקום.

וכתב הב"י שמדברי ההגהות מרדכי נראה שכל השלשה צריכים לומר נלך ונשב במקום פלוני, אולם מצא כתוב בכתבי מה"ר ישראל דיברונא שאין כולם צריכים לומר נלך ונשב במקום פלוני אלא החכם שבהם, וכן משמע בגמ' [דף ק"א ע"ב] דאמר ליה רבא לרב פפא תא לזירזא דקני, ולא אשכחן שאמרו כולם, ואע"ג דנקט לשון רבים הוא לאו דוקא, שהרי גם אמר "מקרינ ליבמה", ואע"ג שאינו מקרא לא אלא אחד.

והדרכי משה [אות ג'] כתב שאינו יודע איך משמע מלשון ההגהות מרדכי טפי מהא דמשמע מלשון הרא"ש שנקט ג"כ לשון רבים, ואפילו הכי כתב מהר"י ברין דלאו דוקא נקט, והדין עמו כמו שמצינו [סנהדרין דף כ"ט ע"א] בכל מעשה ב"ד שהגדול שבהן מדבר על שם כולן ונכלל בדבריו דבריהם.

ונראה בדעת הב"י שהוא דקדק את לשון ההגהות מרדכי שכתב "ויאמרו השלשה דיינים אל השנים", דמדנקט מספר משמע דדוקא קאמר.

עוד כתב הב"י בשם מה"ר ישראל דיברונא, שמשמע דלקביעות מקום אין צריך לישב שם, אולם ראה לרבותיו שהלכו שם ואמרו בכאן נשב לחלוץ למחר ומשמע דבעינן ישיבה. אולם באור זרוע [ח"א ריש סימן תרס"ד] משמע דאפילו הליכה כלל לא צריך רק אמירה בעלמא, אכן נכון לעשות מעשה שתהא מוכח לשם מצוה.

וכתב הרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד ה"ב] "וצריכין הדיינין לקבוע מקום שישבו בו ואחר כך תחלוץ שם בפניהם שנאמר ועלתה יבמתו השערה וגו', לא נועדו ולא קבעו מקום אלא נקראו נקרה ונקראת היא והוא לפנייהן וחלצו חליצתה כשרה". עכ"ל. והביאו הטור.

להלכה כתב השו"ע [אה"ע סימן קס"ט ס"ד] "צריכים הדיינים לכתחלה לקבוע מקום לומר: נלך למקום פלוני לחלוץ". והרמ"א כתב "מיהו אם חלצה בלא קביעות מקום, כשר". עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק ה'] דאין קובעין מקום בשבת דהוי כמכין משבת לחול.

אותו מכהונה, והוא רק חשש דרבנן ולכן נאמן, אבל אם יש שם ישראלים שהוא חשש דאורייתא לא נאמן וחיישינן שמא זנתה עם אחר. אך כתב האבן ברורה [ס"ק ל"ז] שיש אומרים [כנסת יחזקאל סימן נ"ו הובא בפת"ש ס"ק י"א] שגם אם יש שם ישראלים לא חיישינן דמדניא מעלין לכהונה על פי עד אחד, ואם היה אומר שנתעברה מפלוני כהן היה נאמן, ולכך גם כשאומר ממני הוא נמי נאמן. אך יש שתמיהו על זה [תשובת ברית אברהם סימן י"א אות ט' הובא בפת"ש שם] דכאן הוא בעצמו אינו יודע דאולי הפקירה עצמה לאחרים ואיך יהיה עד. ויש אומרים [בית הלל ס"ד סכ"ו] דרק לקולא אמרינן כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחרים אבל לא לחומרא, לכן כאן אם נאמר דזנתה גם עם אחר הוי חומרא דפסלינן ליה לכהונה לכן נאמן שממנו הוא וכהן כשר הוא. ויש אומרים [פני משה מראה הפנים ס"ק י"א וכע"ז כתב באפי זוטרי ס"ק י"ח] דמייירי הכא שבא עליה באקראי ואינה זונה לכן לא חיישינן שמא זינתה עם אחר דיש לה חזקת כשרות, אבל במפקירה את עצמה לכל אדם חיישינן שמא זנתה עם אחר ואינו בחזקת כהן.

דף ק"א

מצות חליצה בשלשה דיינין ואפילו שלשתן הדיוטות...

ובגמ' אמרינן דבעינן בשלשה שיודעים להקרות כעין דיינים.

וכתבו התוס' [ד"ה מצות] שבשאר דברים אין צריך שיהיו בקיאים בהן, וכי לא עשו בטוב יוכלו לישאל לבקיאין, אבל קריאה אם לא ידעו להקרות לא יוכלו לישאל לבקיאין אם הקרו יפה.

אולם הנמוקי יוסף [דף ל"ב ע"א ד"ה כעין דיינים] כתב בשם המפרשים דלא קרי להו הדיוטות אלא משום דלא בעינן סמוכים, אבל צריך שידעו הלכות חליצה, דכי קאמר בגמ' שיודעים להקרות כעין דיינים בכלל זה הלכות קריאה וחליצה שיודעים הדיינים.

והטור [סימן קס"ט ס"א] כתב "ואפילו הם הדיוטות רק שידעו להקרות את היבם והיבמה", וכתב הב"י שמשמע מלשונו דס"ל כדעת התוס' שהדיוטות הם הדיוטות ממש.

כתב הטור "נמצאו עמי הארץ שאין יודעין אפילו להקרות החליצה כשרה". ע"כ. ומקורו מדברי הרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד ה"ו].

והקשה הב"י דאם אינם יודעים להקרות החליצה א"כ לא קראו היבם והיבמה, והיאך תהיה החליצה כשרה. וכתב דאפשר דכאן עסקינן כשהיבם והיבמה יודעים לקרות בעצמם מבלי שיקרא להם אחר. עוד תירץ הב"י דאפילו אם לא קראו כלל החליצה כשרה בדיעבד כל שאינם חרשים או אלמים.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"א] וז"ל "מצות חליצה בג' דיינים ישראלים, ושלא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבם וליבמה. [ואפי' שנים נשואין ב' בנות אחין, לא יהיו זה עם זה. אבל שני

עוד כתב הב"ש דטעם קביעות מקום הוא משום פרסום ולכן צריך להיות בגובה שבעיר, ואם יש פרסום בלא זה ציין לעיין בשו"ת ר"י לבית לוי [סימן י'].

רב פפא ורב הונא בריה יהושע עבדי עובדא בחמשה, כמאן כר' יהודה והא דהדר ביה לפרסומי מילתא...

כתב הטור [סימן קס"ט ס"ג] "ולכתחלה מצוה שיוסיפו שנים על השלשה לפרסומי מילתא ואפילו הן עמי הארץ, חלצו בשלשה חליצה כשרה".

וכתב הב"י שמשמע מלשון הטור שאם חלצו בשלשה רק בדיעבד חליצתם כשרה ואינו יודע לו טעם, כי בגמ' נראה שלכתחילה אפשר לחלוץ בשלשה אלא שעדיף לחלוץ בחמשה לפרסם הדבר. ועוד שגם הטור כתב "מצות חליצה בשלשה דיינים" הרי דאף לכתחלה סגי בשלשה.

וכתב הרמב"ם [הל' יבום פ"ד ה"ה] שיכולים להיות השניים שמוסיפים עמי הארץ, וכתב הב"י שהוא פשוט, ונראה טעמו כי כל הטעם שמוסיפין שניים הוא לפרסם את הדבר, וא"כ לא אכפת לן שהם עמי הארץ.

כתב הנמוקי יוסף [דף ל"ב ע"ב ד"ה לזירזא דקני] בשם הריטב"א [דף ק"א ע"ב ד"ה לפרסומי] שאם הזמינו שלשה לבית דין בפירוש וקראו האחרים למלויי בעלמא אפילו גרים ואפילו פסולים נמי, אך דקדק מדברי הרמב"ם שכתב אפילו עמי הארץ דדוקא עמי הארץ אבל פסולים לא, וכן כתוב בהגהות מיימוניות, וכתב הב"י שכן יש לדקדק מלשון הטור שדוקא עמי הארץ ולא פסולים, וכן דעת התרומת הדשן [סימן רכ"ז], אולם האור זרוע [ח"א סימן תרס"ד] הכשיר פסולים בשנים. וכתב הב"י שאף הפוסלים בשנים הוא דוקא לכתחילה אבל בדיעבד כיון שהשלשה המיוחדים לדיינים כשרים לא נפסלה החליצה מפני השנים שהוסיפו. וכתב הדרכי משה [אות ב'] שכן משמע בתרומת הדשן.

כתב הטור בשם הבה"ג שכשכותבים את שטר החליצה כותבים במוותב תלתא הוינא, וכן כתב רב צמח גאון, וכתב הב"י שהוא פשוט שכיון שאפילו לכתחילה חולצת בשלשה אין לכתוב אלא במוותב תלתא הוינא, שהשנים הנוספים אינם אלא לפרסומי מילתא.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ג] "לכתחלה מצוה שיוסיפו שנים על הג', ואפי' השנים הם עמי הארץ". וכתב הרמ"א "חלצו בג', חליצתה כשרה ואלו השנים שמוסיפים, לא יהיו קרובים ופסולים, ודוקא לכתחלה, אבל בדיעבד כשר". עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק ד'] שהטעם שצריך להוסיף שנים הוא כדי לפרסם, ופרש"י לפרסומי מילתא דחלוצה היא ולא לינסבה כהן, אי נמי דליתו אינשי וליקפצו עלה. ולפי הטעם הראשון אם היא כבר גרושה אין צריך חמשה כיון שכבר ידועה שהיא אסורה לכהן, אבל לפי הטעם השני גם אם היא גרושה צריך חמשה כי היכי דליקפצו עלה.

עוד כתב הב"ש בשם הדרכי משה [אות ה'] דבאלו השנים אין קפידא אם נוטלין שכר הרבה, אבל בשלשה הדיינים כתב שאין להם ליקח שכר מן החליצה רק שכר בטלה, ועיי"ש עוד בדרכי משה מ"ש בזה.

עוד כתב הב"ש דאם הם קרוביו בקורבה שאינה אסורה מצד הדין אלא מצד חומרא גם אין לחוש.

וכתב הב"ש שנראה שאין מחלוקת בין הפוסקים אם השנים הנוספים צריכים להיות כשרים או יכולים להיות פסולים, דאם הם יושבים בכנופיא חדא שלא בריחוק מקום הם צריכים להיות כשרים, ואם הם יושבים בריחוק מקום הם יכולים להיות פסולים.

דף ק"ב

גר דן את חבירו דבר תורה, שנאמר שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך, עליך הוא דבעינן מקרב אחיך, אבל גר דן את חבירו גר, ואם היתה אמו מישראל דן אפי' ישראל, ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל, שנאמר ונקרא שמו בישראל...

פרש"י דבישראל משמע שיהא ישראל מכל צדדין, ולפי"ז מבואר שצריך שיהיו אביו ואמו מישראל, וכן מבואר ברמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד ה"ה] שכתב "אם אחד מהשלשה גר פסול, ואפילו היו אביו גר ואמו ישראלית לא תחלוץ עד שיהא אביו ואמו מישראל", וכן כתב הטור [סימן קס"ט], אלא שהביא שספר המצות הכשיר אמו מגרים, רק שיהא אביו מישראל, וכתב הב"י שהוא דעת התוס' [ד"ה לענין] דבאמו מישראל לבד לא סגי עד שיהא אביו מישראל, אבל באביו מישראל לחודיה מהני שהרי אפילו לענין יחוס כהונה סגי באביו מישראל. וכתב הב"י שהסמ"ק והכל בו כתבו דאפילו היתה אמו לבד מישראל כשר, והוא טעות סופר וצריך להגיה אביו במקום אמו.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ב] "נמצא אחד מהם קרוב או פסול, או גר, פסול. ואפילו היה אביו גר ואמו ישראלית, פסול, עד שיהא אביו ואמו מישראל. [ו]י"א שאם אביו מישראל כשר - הגהת הרמ"א]. ומיהו חליצה פסולה מיהא הויא לפוסלה על האחים, אפילו בינו לבניה". עכ"ל. וכתב הרמ"א "י"א דאסור ליקח שכר מחליצה, דהנוטל שכר לדון דינו בטלין, וכן נראה בעיני. בחליצות, יש לזוהר שלא ישב בשלשה דיינים שיושבים לחלוץ מי שנטל שכר, דהרי בעינן בית דין כשר מדאורייתא, ועיין בח"ה סימן ט' איזה שכר מותר לדיין לקבל, ואפילו בזה נראה לי להחמיר אם נוטל שכר מן החליצה, משום מראית העין, כמו שמחמירין לענין קרובים ובשאר דברים לענין בית דין של חליצה, יותר מבשאר בית דין. וראיתי ושמעתי שהרב נוטל שכר הרבה מן החליצה, וסומך עצמו במה שמוכר לו סנדל של חליצה וקולא גדולה היא בעיני, ושומר נפשו ירחק מזה. ולא דמי למה שעדי הגט

נוטלין שכר מטעם שכתבתי לעיל סימן ק"ל, גם הרב המסדר הגט כמו שכתבתי לעיל בסדר הגט סעיף ד', כי אותן הטעמים אינם שייכים בחליצה". עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק ב'] דהטעם שקרובין פסולין הוא משום שחליצה נקראת דין, ואף שבדין מהני אם קיבלו בעלי הדינין את הקרובים, כאן לא מהני.

גר דן את חבריו דבר תורה...

כתב רש"י [ד"ה גר דן] "דיני נפשות, דאילו דיני ממונות אפילו לכל ישראל, דתנן הכל כשרים לדון דיני ממונות ואמרין הכל לאתויי מאי לאתויי גר".

אולם הרא"ש [סימן ב'] כתב דלא נהירא דכיון דדריש ליה מקרא דמקרב אחיך ולפי רש"י מיירי בדיני נפשות הרי לדיני נפשות כבר ממעטינן גר מדכתיב ונשאו אתך בדומין לך [סנהדרין דף ל"ו ע"ב קידושין דף ע"ו ע"ב], אלא ודאי מיירי בדיני ממונות, ומה שהקשה רש"י מהא דתנן הכל כשרים לדון דיני ממונות ואמרין לאתויי גר, היינו לדון את גר חבריו, אבל ישראל אינו יכול לדון אפילו בדיני ממונות.

אך הקשה הרא"ש דא"כ אמאי צריך למעט גרים מחליצה כיון שאפילו לשאר דיני פסול כשאין אמו מישאל, ותרין הרא"ש ג' תירוצים.

א. צריך את הפסוק לפסול אפילו חליצה של גרים שהיתה הורתן ולידתן בקדושה.

ב. צריך את הפסוק למעט אפילו באופן שקיבלו עליהם שבכה"ג בדיני ממונות הם כשרים לדון, והפסוק משמיענו שלחליצה לא מהני קבלתם.

ג. בדבר שאינו צריך כפיה גר יכול לדון אף את ישראל, כי הפסוק שום תשים עליך מלך נאמר רק בכפייה, ולכן צריך פסוק למעט חליצה כשאינו בכפייה. וכתב הרא"ש שכן עיקר, ולפי"ז א"ש הא דאיתא בסנהדרין שגר כשר לדון דיני ממונות, ומשמע שכשר אפילו לדון את ישראל.

והרי"ף [סנהדרין דף י"ג ע"ב] והרמב"ם [הל' סנהדרין פי"א ה"א] פירשו הא דגר דן את חבריו בדיני ממונות וכדברי הרא"ש, ושלא כדברי רש"י שפירשו בדיני נפשות.

להלכה כתב השו"ע [יו"ד סימן רס"ט סי"א] "לענין דין, גר כשר לדון דיני ממונות, והוא שתהא אמו מישאל. אבל אם אין אמו מישאל, פסול לדון את ישראל, אבל לחבירו גר דן. ולחליצה, פסול, אפילו לחליצת גרים, עד שיהא אביו ואמו מישאל".

והש"ך [ס"ק ט"ו] הביא את דברי הרא"ש להלכה דאם הוא מקבל עליו לדין שאינו בכפיה יכול הגר לדון אף את ישראל בדיני ממונות.

כתב השו"ע [ח"מ ס"ז ס"א] "בית דין של ג', שהיה אחד מהם

גר, הרי זה פסול לדון לישראל, אלא אם כן היתה אמו [או אביו - הגהת הרמ"א] מישאל. וגר דן את חבריו הגר, אף על פי שאין אמו מישאל".

וכתב הש"ך [ס"ק א'] שביו"ד [סו"ס רס"ט] פסק דאפילו בכפיה יכול לדון את חבריו, ושלא בכפיה יכול לדון בדיני ממונות אפילו לישראל, וכ"כ הסמ"ע [ס"ק ד'] והב"ח [סעיף א'].

אמר רבה אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו, אין חולצין בסנדל אין שומעין לו, שכבר נהגו העם בסנדל. ורב יוסף אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו, אין חולצין בסנדל אין שומעין לו, שכבר נהגו העם בסנדל. מאי בינייהו, איכא בינייהו מנעל לכתחלה...

פרש"י דללישנא קמא אין חולצין במנעל לכתחילה וללישנא בתרא חולצין במנעל לכתחלה.

והרי"ף [דף ל"ב ע"ב] והרא"ש [סימן ג'] תפסו הלכה כלישנא קמא דאין חולצין במנעל לכתחילה, וכתב הב"י [סימן קס"ט] דאע"ג דהוא לישנא קמא פסק כוותיה, משום שלשון המשנה דקתני חלצה במנעל חליצתה כשרה משמע דהיא כשרה רק בדיעבד, ולפי הלישנא בתרא צריך ליישב לשון זו בדוחק כדאיתא בגמרא.

עוד פירש הב"י דכיון שבגמ' אמרו שהיא מחלוקת תנאים, ודעת רבי יוסי שדעת ר"מ שאין חולצין במנעל לכתחילה, על כן הלכה כרבי יוסי דנמוקו עמו כדאיתא בעירובין [דף מ"ו ע"ב].

והחילוק שבין מנעל לסנדל, רש"י [דף ק"א ע"א ד"ה חליצה כשרה] כתב דסנדל הוא של עור קשה ומבושל, והנמוקי יוסף [דף ל"ב ע"ב ד"ה מרופט] כתב בשם הרבה מפרשים דסנדל כולו מחתיכה אחת, מה שע"ג הרגל ומה שתחת הרגל, וכתב הריטב"א שראוי לחוש לשני הפירושים.

וכתב הב"י שמצינו עוד חילוק בין מנעל לסנדל, הא דאיתא בשבת [דף ס' ע"ב] שאם תפרו מבפנים הוי מנעל ולא סנדל, ופרש"י דהיינו שנתן את העור לפנים מן הסנדל ותפרו. ומדברי הסמ"ג והסמ"ק נראה דתפרו מבפנים היינו שאם תפירותיו לצד פנים הוי מנעל, ואם תפירותיו לצד חוץ הוי סנדל.

והטעם שאין חולצין לכתחילה במנעל הוא גזירה משום מנעל המרופט או משום חצי מנעל.

והיכן שלא מצוי סנדל, כתבו בעל העיטור והרא"ש [סימן ג'] דחולצין במנעל וכ"כ הנמוק"י [דף ל"ב ע"ב ד"ה חצי מנעל] בשם התו' וכן כתבו הסמ"ג ורבינו ירוחם.

וכתב הב"י שלפי"ז אפשר לבאר את דברי הרמב"ם שכתב [הל' יבום וחליצה פ"ד ה"ו] "כיצד חולצין מביאין לו מנעל של עור..." ולא הזכיר חליצת סנדל, והיינו משום שאינו מצוי בינינו.

ואפשר לבאר עוד את דעת הרמב"ם דפסק כלישנא בתרא דחולצין במנעל לכתחילה, משום דבכל דוכתא קיי"ל הלכה כלישנא בתרא. ורבי יוסי אינו מכריע, כיון שלא אומר סברא של עצמו אלא רק בדעת ר"מ, ליתא כאן לכלל שהלכה כרבי יוסי, די"ל שרבי יעקב אע"ג שלא היה חשוב כרבי יוסי היה דייק טפי, אי נמי הוה בחזרה, וכיון דלישנא בתרא כר' יעקב אזלא הכי נקטינן.

אמנם דעת הרמב"ן שאפילו אם לא היה מצוי סנדל אין חולצין במנעל לכתחילה, אבל כתב הב"י שדעת כל הפוסקים אינה כן, אלא כיון שאין סנדל מצוי בינינו חולצין במנעל לכתחילה, ואפשר שגם הרמב"ן אמרה להלכה ולא למעשה.

ומכל מקום כתב הב"י שצריך לעשות את המנעל שידמה לסנדל בכל מה שאפשר, ולכן כתב הטור בשם הסמ"ק שצריך שיהיה העור קשה קצת כדי שיהא דומה לסנדל.

וגם לתנאי השני של סנדל דהיינו שלא יתפרנו מבפנים חששו קצת מהפוסקים, וגם לתנאי השלישי שצריך לעשותו מחתיכה אחת חששו. ועיין עוד בב"י שהאריך הרבה בגדרי מנעל וסנדל.

להלכה כתב השו"ע [סימן ס"ט סט"ז] "צריך לכתחילה שיהא העור קשה קצת, שיהא דומה קצת לסנדל. וי"א שהתפירה תהיה מבחוץ. וי"א מבפנים, כדי שיהא דומה לסנדל. וי"א שלא יהא בגד או עור מבפנים ותפרו בו. וי"א שעושים אותו מחתיכה אחת, כדי שיהא דומה גם בזה לסנדל. עכ"ל. והרמ"א כתב "אבל נהגו לחלוץ לכתחילה במנעל שהוא תפור מבחוץ, וגם שהוא משני חתיכות, דהיינו שהתחתון שלו שקורין שולא הוא חתיכה אחרת. וגם הרצועות הם חתיכה אחרת תפורין בו. ויזהרו שלא תהיה העור של הסנדל משוחה בשמן לרככו". עכ"ל.

אמר רב אי לאו דחמיתיה לחביבי דחליץ בסנדל דאית לה שינצין, אנא לא הואי חליצנא אלא בסנדל דטייעא דמיהדק טפי, והאי דידן אף על גב דאית ביה חומרתא, קטרינן ביה מיתנא, כי היכי דתהוי חליצתה מעלייתא...

פרש"י שינצי "אשטור"ל ונוח לחולצו", אף על גב דאית ביה חומרתא – "קשר קשור על שפתיו ומעמידו שלא יצא מן הרגל אפ"ה בשעת חליצה קטרינן ביה מיתנא כי היכי דתיתי היא ותישרי והדר תחלוץ ותהוי חליצה מעליא".

וכתב הב"י [סימן קס"ט] דמשמע דהכי קאמר דסנדל שיש בו שנצי הוא רחב ונוח לחולצו, ואפ"ה חליץ בו כיון שיש בו שנצי שמהדקו בהן, וסנדל דטייעי עדיף טפי דמהדק טפי, וכ"כ ההגהות מרדכי [ריש סימן קי"ט] בשמו.

וחומרתא פירש הערוך שהוא כעין טבעת כמו לולאות. ורבינו ירוחם פירש שהוא קשר עגול שנקרא לאז"ו ונכנס בנקב הרצועה שבצד האחד וכן פירש הטור. והסמ"ק וכל בו בשם הר"ף והגהות מרדכי [סי' קנ] בשם הגהות סמ"ק כתבו

שצריך קרסים. וכן נראה מדברי ספר התרומה [סי' קלג לו ע"ג]. וקרסים הם חומרתא. וכל הנך ראשונים כתבו שצריך שיהיו במנעל רצועות לקשרו בהם, והסמ"ק והכל בו בשם מהר"ף כתבו שהרצועה האחת באוזן מכאן והאחת באוזן מכאן.

וכתב הב"י שנראה שדעת ראשונים אלו לפרש, דהא אמרינן "והאי דידן אף על גב דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא" הוא הדין נמי מיתנא בלא חומרתא לא סגי, דתרווייהו צריכי להדוקי ליה שפיר. אבל הרשב"א [ח"ז סוף סי' שצ"ח] לא פירש כן שלא הזכיר חומרתא כלל אלא רצועה, ומשמע דסבירא ליה דהא אמרינן אף על גב דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא, היינו לומר דבלא מיתנא לא סגי, אבל חומרתא זו לא מעלה ולא מורדת. וכן הוא דעת הרמב"ם [הל' יבום פ"ד ה"ז] שלא הזכיר קרסים כלל אלא רצועות, וכן דעת הסמ"ק [עשין ג"ב קל"ז ע"ג] שכתב ומשמע הלשון שהרצועות עיקר.

וכתב הב"י דאפשר דהנך ראשונים נמי הכי סבירא להו, אלא דלרווחא דמילתא הצריכו לשים בו קרסים ורצועות כעין חכמי התלמוד כי היכי דליהדק טפי.

עוד כתב הב"י שאם לא היו בו לא חומרתא ולא מיתנא ואית ביה שנצי שפיר דמי, דהא רבי חייא הוה חליץ ביה, ובסידור החליצה של הרי"ף [ס"פ מצות חליצה ל"ה ע"ב] כתוב "ועבדין סנדל דאית ליה עקב ושנצי". ולא הזכיר חומרתא ולא מיתנא, ולדעת הראב"י שכתב המרדכי [ריש סי' נ"ז] אי אית ביה שנצי עדיף מחומרתא ומיתנא. ומכל מקום שאר הפוסקים הנ"ל לא כתבו אלא חומרתא ומיתנא, והרמב"ם והרשב"א לא כתבו אלא מיתנא.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ט] "יעשו בו כמין קשר, שקורים חומרתא, בצד האחד, שיכנס בנקב שבצד האחר כדי להדקו יפה. ויש אומרים שיעשו שלשה קשרים בענין זה, ולפחות שתים". והרמ"א כתב "ונוהגים לעשות שלשה. ולא יהיו הקשרים מן המנעל עצמו, אלא רצועה אחרת מחוברת בראש המנעל. וכן יעשה הקרסים שבצד השני, וכן נוהגין. ויתפור אלו הלולאות והקרסים מבחוץ, ולא מבפנים, וכן נוהגין". עכ"ל.

וכתב בבאיור הגר"א [ס"ק ע"ב] שמ"ש השו"ע הוא כפירוש הטור ורבינו ירוחם וכדעת רוב הפוסקים דבעינן תרווייהו, ואף שהרמב"ם והרשב"א ס"ל דברצועות לבד סגי ורק בחומרתא לבד לא סגי, והרי"ף והראב"י סוברין דבשנצי לבד סגי.

מסייע ליה לר' ינאי, דאמר ר' ינאי בין שהתיר הוא ושמטה היא, בין שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה, עד שתתיר היא ותשמט היא...

כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ג] "התיר הוא הקשר, ושמטה היא המנעל מרגלו או שהתירה היא, ושמט הוא, חליצתה פסולה". וכתב הרמ"א "וי"א דוקא שאינו יכול להלוך בו בלא קשירה, אבל אם יכול להלוך בו בלא קשירה, וחלצה אותו, החליצה כשרה אף על פי שהוא התיר הקשר". עכ"ל.

מ"ש הרמ"א וי"א וכו' מקורו הוא מהרא"ש [סימן ז'] והטור. וכתב הב"ש [ס"ק ל"א] שלא מצינו שום פוסק שחולק בזה על הרא"ש ואף שסתמו דבריהם יש לומר שלדינא מודים לדבריו.

בעי ר' ינאי קרעתהו מהו, שרפתהו מהו, גלויי כרעא בעינן והאיכא, או דלמא חליצה בעינן וליכא, תיקו...

כתב הב"י [סימן קס"ט סל"ז] דספיקא דאורייתא הוא ולחומרא, וכן מבואר ברמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד הכ"א].

וכן כתב השו"ע [סימן קס"ט סל"ז] "קרעה המנעל מעל רגלו או ששרפתו פסולה".

וכתב הב"ש [ס"ק ל"ז] שאם קרעה כשיעור חליצה כגון רוב עקב אף שחלצה נעלה אחר כך לא מהני.

בעא מיניה רבי נחמיה מרבה שני מנעלים זה על גב זה מהו, ה"ד אילימא דשלפתיה לעילאי וקאי תתאי, מעל אמר רחמנא ולא מעל דמעל לא צריכא, דקרעתיה לעילאי ושלפתיה לתתאי וקאי עילאי, מאי חליצה בעינן והא איכא, או דלמא גלויי כרעא בעינן וליכא...

כתב הרא"ש [סימן ד'] דלא איפשיטא ואזלינן לחומרא. אבל אם חלצה שניהם כשרה.

והרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד הכ"א] כתב וז"ל "קרעה המנעל מעל רגלו או ששרפתו, או שהיה לבוש שני מנעלין וחלצה העליון אף על פי שקרעה התחתון עד שנתגלתה רגלו הרי זו חליצה פסולה". עכ"ל. וכתב הב"י שנראה שהיה לו גירסא אחרת בגמ'.
וביאור הדברים הוא שלפי הגירסא דידן הספק הוא באופן שקרעה את הנעל העליון וחלצה את הנעל התחתון והעליון קאי, והספק הוא אם זה מועיל כיון שעשתה חליצה או אינו מועיל כיון שרגלה אינה מגולית.

אולם לפי פירוש הרמב"ם מבואר שהספק הוא באופן שחלצה את העליון, ואע"פ שקרעה את התחתון לא מהני, וכפי הנראה הרמב"ם גריס לא צריכא דשלפתי לעילאי וקרעתיה לתתאי, או גירסא אחרת כיוצא בו.

אולם לפי פירוש הרמב"ם מבואר שהספק הוא באופן שחלצה את העליון, ואע"פ שקרעה את התחתון לא מהני, וכפי הנראה הרמב"ם גריס לא צריכא דשלפתי לעילאי וקרעתיה לתתאי, או גירסא אחרת כיוצא בו.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט סל"ז] "היה לבוש שני מנעלים, וחלצה העליון, אף על פי שקרעה התחתון עד שנתגלת רגלו, חליצתה פסולה". והרמ"א כתב "אבל אם חלצה שניהם, חליצתה כשרה". עכ"ל.

ולשון השו"ע הוא כלשון הרמב"ם.

וכתב הב"ש [ס"ק ל"ז] שלפי הגירסא שלנו נראה שאם חלצה את העליון וקם התחתון הוי מעל דמעל, והוי חליצה פסולה ופוסלת וצריכה לחזור על כל האחין, ומה שכתב הרא"ש שאם חלצה את שניהם חליצתה כשרה היינו שחלצה את שניהם בבית אחת.

ואם קרעה את העליון וחלצה את התחתון הוא הספק בגמ', וכתב הב"ש שהוי חליצה פסולה. עוד כתב הב"ש שנראה שאף אם קרעה את העליון רוב עקב או רוב המנעל שאינו יכול להלך בו, מכל מקום כיון דקם וליכא גילוי רגלו מיבעיא ליה, שהרי אף בנקרע רוב המנעל קי"ל דהוי חליצה פסולה ופוסלת, וא"כ הוי כאילו יש כאן את המנעל העליון.

ולפי הרמב"ם שספק הגמ' הוא כשחלצה את העליון וקרעה את התחתון, כתב הב"ש שחליצה הוא גילוי כרעא, ואפילו אם עשתה את הכל בבית אחת הגמ' מסתפקת כיון שהחליצה היתה בעליון. ומכל מקום אם קרעה את העליון לגמרי וחלצה את התחתון הוי חליצה מעלייתא.

עוד כתב הב"ש שאף מהגירסא שלנו אפשר ללמוד את הדין של הרמב"ם.

אמר רב יהודה אמר רב יבמה שהגדילה בין האחין מותרת לינשא לאחד מן האחין, ואין חוששין שמא חלצה סנדל לאחד מהן. טעמא דלא חזינן, הא חזינן חיישינן, והא תניא בין שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא, בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא חליצתה פסולה, עד שיתכוונו שניהם כאחד הכי קאמר אף על גב דחזינן, אין חוששין שמא כוונה. ואיכא דאמרי טעמא דלא חזינן, הא חזינן חוששין, ודקא תנא בעי כוונה הני מיילי לאישתרוי לעלמא, אבל לאחין מיפסלא...

והלכה כלישנא בתרא ולכן אם חזינן חוששין.

ובטעם הדבר כתבו הרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד הכ"ח] והטור [סימן קס"ט] דהוא משום שחוששין שמא כיונו לשם חליצה.

והקשה הב"י אמאי הוצרכו לטעם זה, הא מבואר בגמ' שלפוסלה לאחין אין צריך כוונה. ותירץ ב' תירוצים. א. שהם כתבו כן רק לרווחא דמילתא אבל אין הכי נמי אפילו אם לא כיונו היא נפסלת על האחין. ב. הטעם שאמרו בגמ' שאף בלא כוונה היא נפסלת מן האחין הוא משום שחוששין שמא הם כיוונו אבל אם ידוע שלא כיונו היא מותרת.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט סמ"ד] "צריך שיכוונו היבם והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו. נתכוין הוא ולא היא, או היא ולא הוא, לא הותרה, אבל חליצה פסולה היא לפוסלה על האחים. לפיכך יבמה שגדלה בין האחים, וראינו שחלצה נעלו של אחד מהם, אסורה להתייבם, שמא כוונה לשם חליצה, וצריכה חליצה כשרה, להתירה לזר; אבל כל זמן שלא ראינו שחלצה לאחד מהם, מותרת להתייבם, ואין חוששין שמא חלצה". עכ"ל.

אמר רב יהודה אמר רב סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו, שנאמר ונעלך תחש...

כתב רש"י [ד"ה התפור] "התפור בפשתן - שתפור בתוכו בגד פשתן כעין שתופרין בתוכו לבדין פלטרא"ש, ל"א התפור בפשתן שתפרו במשיחה כעין שלנו".

והרא"ש [סימן ו'] הקשה על הפירוש הראשון של רש"י אמאי פסול הרי זה לא גרע מסנדל של עץ מחופה עור דכשר, ולכן פירש כלשון השני של רש"י שתפרו במשיחה כעין שלנו. עוד כתב הרא"ש [ע"פ ביאור הקרבן נתנאל אות ק'] ליישב את הפירוש הראשון של רש"י דהא דאמרינן אין חולצין בו היינו לכתחילה אבל בדיעבד חליצתו כשרה, וגם בסנדל של עץ מחופה עור אין לחלוץ לכתחילה, אלא שאם חלץ חליצתו כשרה. ולפי פירוש זה כתב הרא"ש שהדרשה של הגמ' אינה דרשה גמורה אלא אסמכתא ולכן זה רק לכתחילה.

עוד כתב הרא"ש שר"ת הצריך שיהיה המנעל עשוי מעור בהמה טהורה שהרי לומדים את זה מתחש שהוא טהור, והרא"ש כתב שנראה שאין להקפיד על זה דנעל נעל ריבה, ולא ממעטינן מתחש אלא מה שאינו מעור.

וכתב הב"י [סימן קס"ט] בשם הרא"ש שאין חולצין בו לכתחילה ואינו פסול בדיעבד, ומשמע בב"י שמפרש את דברי הרא"ש שזה קאי גם על הפירוש השני של רש"י שכתב שתפרו במשיחה כעין שלנו דגם בזה אינו פסול בדיעבד אלא לכתחילה. אבל לפי פירוש הקרבן נתנאל הנ"ל בדברי הרא"ש אפשר דאין הכרח לזה, ורק לפי הפירוש הראשון של רש"י

דמיירי שתפור בתוכו בגד פשתן אינו פסול בדיעבד.

וכתב הב"י שהרמ"ה פוסל אפילו בדיעבד.

עוד אמרינן בגמ' 'בעא מיניה רבי אלעזר מרב הוא של עור ותרסיותיו של שער, מהו? אמר ליה מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש אי הכי, כולו של שער נמי! ההוא קרקא מקרי'. ע"כ.

וכתב הב"י שלכאורה משמע דדוקא בתרסיות של שער מועיל משום ששער הוא דבר הבא מן העור ולא בשל דבר אחר ולכן ר"א הסתפק רק בתרסיותיו של שער, וכן הוא דעת הנמוקי יוסף [דף ל"ב ע"ב], אבל מדברי הטור לא משמע כן שכתב סתם דרצועותיו אין צריך שיהיו מעור, ומשמע שיכולים להיות מכל דבר, ולפי"ז צריך לומר דמ"ש בגמ' שער הוא לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט סט"ו] "המנעל צריך שיהיה כולו של עור. לפיכך צריך לתופרו [כל תפירותיו] בעור לכתחילה. [וכן נוהגין; ויש פוסלין אף בדיעבד. דלא כ"א דבזמן הזה שכל המנעלים תפורין בפשתן צריך להיות תפור בפשתן – הגהת הרמ"א] אבל רצועותיו אין צריך שיהיו מעור". ע"כ. וכתב הרמ"א "וי"א דגם רצועותיו מעור, וכן נוהגין". עכ"ל.